

iz planinske literature

Hans M. Tuschar, Karawanken

Razen redkih izbrancev (med katerimi kot sodelavci najbolj izstopajo **Lubo Urbajs**, **Jože Dobnik** in **Iztok Tomazin** s Tržičani) nas je na južni strani Karavank presenetil vodnik »Karawanken«, ki ga je **Rudolf Rother** v Münchnu izdal konec leta 1990, napisal pa ga je na Dunaju živeči Borovljčan **H. M. Tuschar**.

To je doslej najbolj popoln vodnik po Karavankah. Morda je še preveč popoln, kajti omenja tudi vse sekundarno in marginalno, kar planinec sicer redko rabi. Vendar lahko to tudi mirne duše spregleda in se osredotoča na vredne cilje, ki jih ne manjka.

Z dokumentarnega vidika je »enciklopedičnost« seveda dobrodošla. Tu je zdaj knjiga, kjer je za planinske in imenoslovne potrebe vse skupaj. (Ali skoraj vse. Absolutistično kategorijo »vse« je konec koncev težko preveriti in zagovarjati. Resnično pa vsaj ob prvem prelitanju ni videti, da bi bil avtor pustil kako belo liso za kritični prst.)

Brez dvoma je to življenjsko delo izjemnega ljubitelja tega gorovja, ki mu roka ni omahnila ne pri faktografsko natančnih, po enotnem vzorcu zasnovanih in z zgodovinskimi podatki podprtih opisih, ne pri zbiranju fotografij (čez 80 jih je), ne pri grebenskih, stenskih in drugih skicah (teh je okrog 100), ne pri otipavanju oprimkov v težkih smereh, ki jih je preplezal bodisi kot prvenstvene bodisi kot ponovitve.

Toda morda je v vodniku konec koncev le kakšna stvar preveč. Tradicionalno, recimo, Storžiča ne prištevamo h Karavankam, tu pa je obdelan v vseh podrobnostih. (Po tej usmeritvi bi v vodniku pričakovali tudi Raduho in njen vzhodni greben do Smrekovca. A naj o tem rečejo geologi in geografi zadnjo besedo.)

Za planinca je pomembno, da so opisi videti sveži in zanesljivi, od avtorja osebno doživeti, in še daleč ne kot da bi bili znešeni z vseh vetrov in prepisani z orumenelih listov. Kot da je res čisto vse sam prehodil in preplezal in opisal glede na stanje, kakršno je zatekel leta 1990. Skozi formalno urejenost (vodnik je pisan po splošno sprejetih smernicah UIAA) seva osebna prizadetost in vilva zaupanje.

Vodnik nadaljuje tradicijo karavanskih vodnikov, od tistih, ki jih je pisal **Ludwig Jahne** na začetku stoletja (v predgovoru je napaka, ko navaja letnico 1818; pomladiti jo je treba za sto let) do **Zoppovega** iz leta 1974. (**Badjurovega** vodnička iz tridesetih let ne omenja.) Vmes seveda stoji tudi naš slovenski vodnik iz leta 1971 (z dvema ponatisoma, 1975 in 1983), ki ga avtor pozna in uporablja, četudi tega posebej ne poudarja. Da ga uporablja, se vidi zlasti na slovenskih imenih.

Slovenci smo lahko prav tega zadnjega dejstva na Tuscharjevem vodniku še posebej veseli. Do slovenskega deleža v Karavankah je v vseh pogledih korekten, in to ne glede na državno

mejo. Med temi korektnimi pogledi pa niso samo imena gorá in drugih reliefnih elementov, pač pa tudi planinske organizacije (SPD Celovec, PZS, GRS, Društvo prijateljev mineralov in fosilov), poti (transverzala, slovenska geološka pot), koče (recimo Koča nad Arihovo pečjo), vodniki in zemljevidi (naštetni na straneh 34 in 35). Ko človek vidi to žlahtno sodelovanje, to spoštljivo upoštevanje, se mu stoži po starih časih in se vpraša, čemu neki je bilo treba po tisočletnem sožitju ravno za našo generacijo začrtati mejo na Karavankah (ki je, roko na srce, najbolj urezala Slovence!).

Vse slovensko in vodniku ni čisto pravilno, četudi velika večina, več kot 90 odstotkov, kaže izredno vestnost. Za tisto, kar je narobe, bo nekaj krivde na tujih tiskarniških stavcih, nekaj pa na morebitnem avtorjevem ne dovolj popolnem poznavanju slovenščine. Ni jasno, npr., zakaj pogosto piše »Dom na Srednji vrh« (namesto »...na Srednjem vrhu«) in »Šijo« (namesto imenovalnika »Šija«; najbrž zato, ker je v slovenskem vodniku bral »čez Šijo« in obdržal tožilnik). Slovenščini sta, hvalevredno, posvečeni dve strani v uvodu s slovarčkom najnujnejših izrazov, ki naj bi tujcu pomagali pri stikih z domačini.

V planinskih in (poljudno)znanstvenih krogih je navada, da se o stvareh diskutira. Tudi ta vodnik daje hrano za diskusijo. Ali se, recimo, greben Celovška špica-Stol po težavnosti res lahko primerja s Kugyjevo smerjo v severni steni Skrlatice, in zahodni greben Vrtače z Zmajevim grebenom na Montažu? To namreč preberemo na primerjalni tabeli v uvodu, vendar se zdi primerjava nekoliko tvegana. Res pa je težko najti prave smeri za primerjavo. (Ali ne bi potem primerjave sploh opustili?) In pri imenoslovju smo si radi malo navzkriž. Vršč vzhodno od Vrtače, po naše Zelenjak, imenujejo Nemci že od nekdaj Pautz, kar je seveda le nemški zapis narečne slovenske izgovarjave besede »palec« (tj. pauc). Toda ime Palec pritiče v resnici naslednjemu vršču naprej proti vzhodu, ki mu Nemci pravijo Zelenka (ali Seelnitza). Od pokojnega kmeta **Podnarja** – in kdo je bolj pooblaščen za imenoslovje kot domačin, ki z domačega praga vsak dan gleda svoje vršiče?! – imam avtentični podatek za Palec, in to po direktni metodi. To se pravi, z roko mi ga je pokazal. Iz Podna se vidi kot stisnjena pest, iz katere moli kvišku iztegnjeni palec. Tako si gora s svojo obliko sama ustvarja svoje ime. (Zaradi špičastega »palca« si je prislužila tudi vzdevek »karavanski Matterhorn«.) Očitno je, da prvotni nemški zapisovalci niso razumeli pomena besede »pauc« (Pautz) niti niso prav dojeli, na kateri vrh se nanaša. Žal se je navzkrižno nemško-slovensko poimenovanje zdaj tako zakoreninilo, da ni upanja, da bi ga spravili na isti tir.

Takale drobna diskusija, ki še daleč ne mara biti očitek, je kapljica v morje sprčo velikega dela, vloženega v vodnik. Slovenci smo svoj karavanski vodnik napisali po nekoliko prikrejnih smernicah, in zdaj, ko se pripravlja četrta izdaja, bomo smernice morda še bolj »poslovenili«. Karkoli smo že ali še bomo naredili s

svojim vodnikom, bo v vseh pogledih (besedilo, slike, skice) krajši in manj popoln. »Eklektičen« v primeri s Tuscharjevimi, ki je »enciklopedičen«. Upajmo pa, da bo za naše potrebe še vedno zadosten.

Pošteno je torej treba povedati, da bo tisti, ki mu ni žal 350 šilingov (ali 45 DM) za Tuscharjeve Karawanken, lahko mirno prepričan, da ima v žepu zares odličen vodnik. Za popotnico mu bo avtor povezal še zimzelene človekoljubne nazore: »Prizadevajte si, vsi, da sebi in potomcem ohranimo veličastno lepoto Karavank. V srca vseh prebivalcev pogorja, ne glede na narodno pripadnost in materin jezik, naj Stvarnik vsadi medsebojno razumevanje in mir.«

Stanko Klinar

Društvena glasila

Takšna številka društvenega glasila, kot je 15. številka 5. letnika glasila PD Hrastnik »Naša pota«, bi morala vsekakor še kdaj in še kje iziti: največji del je posvečen anketi o tem, kako deluje PD Hrastnik, kako bi ga bilo treba organizirati na bolje in kakšne naj bi bile društvene akcije. Planinci, ki so se podpisali z imeni in priimki, so brez dlake na jeziku napisali: da društvena planinska dejavnost zelo peša in se zdi, kot da bi društvo zapadlo v malodušje, saj ni več take pripravljenosti za delo kot včasih, da je osip članstva predvsem pri mladih planincih nižje razredne stopnje, da je delo izvršnega odbora katastrofalno, saj so nekateri člani skrajno neodgovorni in je vse delo v društvu praktično na ramenih petih ali šestih ljudi; pa tudi, da so mlajši planinci v društvu dobro organizirani, saj imajo v šoli svoj planinski odsek in različna predavanja, pa tudi planinsko šolo, da naj bi vsekakor ohranili izlete za starejše planince, pri čemer naj bi poskrbeli za čim nižjo prevozno ceno. Ena od anketirank je odkritosrčno napisala, da je zadnji čas za delo, kjer se nič ne zasluži (in takšno delo je pri planincih in s planinci), prav malo interesovot. »Moraš pač biti planinec tudi po srcu in ne le po opremi,« je napisala. »Koliko pa je v našem društvu še takih?« Potožil pa je tudi urednik glasila **Anton Salmič** (sourednica je **Gizela Greben**): čeprav je društvo imelo več lepih in zanimivih izletov in tur, o njih za društveno glasila ni poročil; »še predsedniki ne dajo podatkov za kroniko, da bi bilo njihovo dolgoletno delo v knjigi ovekovečeno za zanamce«. — Sicer pa je verjetno tudi v tem društvu podobno kot še v marasikaterem drugem: nekaj ljudi vleče društvo in vprašanje je, kaj bo, ko bodo odnehali.

Letošnja druga številka **Informatorja** PD Viharnik večinoma opisuje planinske društvene izlete zadnjega časa in objavlja razpis društvenih izletov do prvih junijskih dni. Viharniki so šli ali bodo šli te pomladanske dni iz Rovt na Goropeke in v Žiri, na Donačko goro, skozi Zgornje Danje na Ratitovec in skozi Prtoč v Železnike, po Trdinovi poti ob Krki iz Novega mesta do Cegelnice in dalje do partizanskega doma na Frati, mimo vasi Sela pri Ajdovcu in Veliki Lipovec v Sotesko, iz gorenjskih Jesenic na Mežaklo ter skozi sotesko Vintgar in mimo Blej-

ske Dobrave v Žirovnico, na Blegoš, iz Kočevja na Fridrihštajn in nazaj v Kočevje, iz Semeča v Beli krajini skozi Jugorje na Trdinov vrh, na Gospodično in skozi Pleterje na Otočec (to bo dvodnevni izlet), do Mengeške koče na Gobavici, kjer bo 26. maja planinski tabor ljubljanskega meddruštvenega odbora, in na Matajur. — Poročilo je v glasilu posvečeno tudi letošnjemu občnemu zboru PD Viharnik, ki se ga je udeležilo kakšnih 50 članov.

M. R.

Knjiga o večno drugem

Dne 24. oktobra 1989 je omahnil v smrt v steni vseh sten, v južni steni Lotseja, in sicer le prav malo pod vrhom, poljski alpinist **Jerzy Kukuczka**. Enako kot njegov vsekakor bolj znan prednik **Walter Scott** šteje med tiste, ki jim je ostala nehvaležna in nemara celo »tragična« vloga drugega. Le štiri tedne za **Reinholdom Messnerjem** je Kukuczka pripeljal na vseh 14 osemstisočakov, na zadnjega od njih na Šišo Pangmo, potem ko naj bi nekateri mediji inscenirali »tekmovanje v Himalaji«, ki se mu oba konkurenta nista mogla popolnoma izogniti. Zdaj je ta dirka celo v podnaslovu knjige, ki opisuje Kukuczko gorniško življenjsko bilanco: v Münchenski založbi J. Berg je namreč izšla knjiga Jerzyja Kukuczke »V štirinajstih nebesih — tekmovanje v Himalaji«. Če naj bi bil torej Kukuczka v podvojenih **Dantejevih** sedmih nebesih, kot bi lahko mislili glede na naslovno stran knjige, je bilo v tem vendarle vsaj nekaj pelina.

Tudi sicer bi lahko potegnili še kakšno vzporednico med Kukuczko in Messnerjem. Smrt njegovega prijatelja **Tadeusza Piotrowskega** na K-2 ga je na enak način prizadela kot je Reinholda Messnerja izguba njegovega brata Güntherja leta 1970 na Nanga Parbatu. Celotoko okoliščine in kraj Kukuczkevega smrtnega padca bi bilo mogoče povezati z vlogo »drugega«: le malo pred njim je spodletelo tudi odpravi v južno steno Lotseja, ki jo je vodil Messner. Vsi člani Messnerjeve odprave so preživeli, medtem ko se Kukuczka, ki je bil le s šestmilimetrsko vrvjo in premalo druge opreme preslabo varovan, ob padcu ni mogel ustaviti. 3000 metrov nižje od kraja, kjer je padel, so kolegi našli njegovo truplo v ledeniški razpoki, ki bo ostala njegov ledeni grob.

V vsem drugem — in to je pomembno — pa je bil Kukuczka vseskozi izviran in enkratno plezalec, kot zdaj podrobno odkriva še njegova biografija, ki je nastala v sodelovanju s poljskim novinarjem **Tomaszom Malanowskim** v obliki intervjujev. **Walter Bonatti** je k temu napisal z vsemi simpatijami prežet energičen predgovor, ki je zelo vidno kritično usmerjen proti gladiator-skemu plezalstvu.

Kukuczka je v komaj devetih letih splezal na vse osemstisočake, na Broad Peak, ki mu je v knjigi posvečena najbolj doživeta lepa fotografija z duhovnim nabojem, celo trikrat. Potegnil je izjemno težavne nove smeri in je po pravici postal najbolj znan poljski alpinist, ki je pod najslabšimi ekonomskimi pogoji dosegal veličastne uspehe v Himalaji in Karakorumu. Ku-